

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – kränkande fotografering

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

TÖ

Ombud och offentlig försvarare: advokaten PK

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 9 januari 2026 i mål B 16703-25

Yrkanden

Jag yrkar att TÖ ska dömas även för kränkande fotografering i femton fall till en strängare påföljd än vad hovrätten bestämt.

Frågan i målet

Den fråga som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är om ett rum som är avsett för undersökning, sjukvård, massage eller liknande behandling omfattas av rekvisitet ”annat liknande utrymme” i 4 kap. 6 a § brottsbalken.

Jag föreslår att Högsta domstolen med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett beträffande gärningarna i åtalpunkterna 1.3, 1.5, 1.9, 1.11, 1.13, 2.2, 3.2, 4.2, 4.5, 5.1, 6.2, 6.4, 7.2, 8.2, och 9.2 meddelar prövningstillstånd i frågan om hur gärningarna straffrättsligt ska bedömas samt i fråga om påföljd.

Bakgrund

TÖ arbetade under den åtalade tiden som fysioterapeut vid en fysioterapiklinik. Det är utrett att han under pågående behandling olovligt och i hemlighet har fotograferat sammanlagt nio kvinnor. Han har utöver åtalen för kränkande fotografering, vilka ogillats av domstolarna, åtalats och dömts för grovt sexuellt

ofredande vid fjorton tillfällen och för våldtäkt vid ett tillfälle. Han har vid fyra tillfällen också spridit bilderna vidare med information om kvinnorna, för vilket han åtalats och dömts för brott mot tystnadsplikt. Påföljden har bestämts till fängelse i fyra år.

Domstolarna har beträffande åtalen för kränkande fotografering således funnit det utrett att TÖ olovligen och i hemlighet fotograferat kvinnorna i samband med att de varit hos honom för behandling samt att bilderna i fråga varit klart integritetskränkande. Tingsrätten samt hovrättens majoritet har dock ogillat åtalen på den grunden att ett behandlingsrum inte är ett sådant "liknande utrymme" som omfattas av bestämmelsen om kränkande fotografering.

Två av hovrättens ledamöter, varav en juristdomare, var skiljaktiga och ansåg att det aktuella behandlingsrummet skulle anses omfattas av det straffbara området. Enligt dem borde TÖ därför dömas även för femton fall av kränkande fotografering till fängelse i fyra år och tre månader.

Grunderna för min inställning

Straffbestämmelsen om kränkande fotografering infördes i brottsbalken den 1 juli 2013 (4 kap. 6 a § brottsbalken). Samtidigt infördes i 4 kap. 11 § brottsbalken en särskild åtalsprövningsregel som innebär att åtal för kränkande fotografering bara får väckas om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Kriminaliseringen tar sikte på sådan fotografering som innebär ett intrång i den fredade sfär som enskilda bör ha rätt till i förhållande till andra enskilda. För straffansvar krävs att fotograferingen skett olovligen. Vidare krävs att fotograferingen skett i hemlighet och att den fotograferade befunnit sig på en plats som tillhör hans eller hennes privata miljö eller som annars är avsedd för särskilt privata förhållanden, dvs. inomhus i en bostad eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller ett annat liknande utrymme. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig döms det dock inte till ansvar. (Prop. 2012/13:69.)

I förarbetena (a. prop. s. 27) anges att toaletter, omklädningsrum och liknande utrymmen, t.ex. provhytter, duschrum och bastu är sådana platser där ett skydd mot kränkande fotografering är motiverat. Det anförs att dessa utrymmen är avsedda för mycket privata förehavanden, som användning av toaletten, av- och påklädning, duschning och liknande, varför fotografering på sådana platser får anses kränkande med följd att dessa platser bör omfattas av kriminaliseringen. Enligt regeringen kunde det inte uteslutas att avgränsningen till vissa platser skulle kunna ge upphov till tillämpningsproblem. Med hänsyn till kravet på förutsägbarhet var det enligt regeringen dock nödvändigt med en snäv och tydlig avgränsning av det straffbara området (a. prop. s. 26.)

I fråga om hur det straffbara området i övrigt skulle avgränsas framhöll regeringen att en bestämmelse som omfattar all olovlig fotografering på de i

lagtexten angivna platserna skulle riskera att få ett alltför vitt tillämpningsområde. En sådan straffbestämmelse skulle nämligen innebära att all fotografering i privata miljöer förbjuds och därmed även kunna träffa fotografering som framstår som förhållandevis harmlös. Enligt regeringens mening var detta inte en godtagbar ordning. Någon form av begränsning av straffansvaret till de allvarligaste fallen var enligt regeringen därför nödvändig. Ett sätt att åstadkomma en begränsning kunde enligt regeringen då vara att för straffbarhet kräva att fotograferingen ska vara ägnad att kränka, eller allvarligt kränka, den fotograferades personliga integritet. Ett sådant rekvisit infördes dock inte. Istället ansåg regeringen att rekvisitet ”i hemlighet” och att försvarlig fotografering undantas torde vara tillräckligt för att avgränsa det straffbara området (a. prop. s. 27 f).

I fråga om att försvarlig fotografering skulle undantas från det straffbara området uttalade regeringen bl.a. följande (a. prop. s. 30 f.)

Den ovan föreslagna avgränsningen av kriminaliseringen täcker enligt regeringens mening sådan integritetskränkande fotografering som i princip ska vara straffbar. Som anförts ovan (se avsnitt 4.3) måste det dock finnas möjlighet - bl.a. med hänsyn till krav på proportionalitet vid inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter enligt RF och Europakonventionen - att i undantagssituationer i det enskilda fallet undgå straffansvar. Vid bedömningen av vilka begränsningar som kan accepteras när det gäller inskränkningar som görs i yttrande- och informationsfriheten måste särskilt beaktas informations- och yttrandefriheten i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter (2 kap. 23 § andra stycket RF).

Trots att kriminaliseringen med regeringens förslag begränsas till sådan integritetskränkande fotografering som inte ska behöva tålas, finns det vissa situationer där den som fotograferar kan anses ha ett berättigat intresse av att göra det. I likhet med vad som föreslagits i promemorian och av Integritetsskyddskommittén anser därför regeringen att det bör införas ett undantag från straffansvaret för en gärning som med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig. En avgränsning av detta slag är väl etablerad i strafflagstiftningen (jfr t.ex. 5 kap. 1 § och 16 kap. 10 b och c §§ brottsbalken).

Vid prövningen av om gärningen är försvarlig får en helhetsbedömning göras i det enskilda fallet. Fotograferingens syfte ska vägas mot den enskildes intresse av skydd mot kränkande fotografering. I det sammanhanget bör, som föreslås i promemorian, sådana omständigheter som att fotograferingen sker som ett led i nyhetsförmedling, t.ex. för publicering i ett grundlagsskyddat medium, eller i något annat sammanhang av samhälleligt intresse vara av stor betydelse. Det kan t.ex. gälla fotografering i syfte att i massmedier kunna visa på missförhållanden i samhället, såsom vanskötsel vid drift av äldreboenden eller i familjehem. Också fotografering i syfte att dokumentera bevisning om ett pågående brott, t.ex. barn som utsätts för kränkningar i sina hem, kan vara försvarlig. Sådan fotografering som nu nämnts kan behöva ske i hemlighet för att över huvud taget komma till stånd. Det saknar i sammanhanget betydelse om det är en yrkesfotograf, en journalist eller någon annan som fotograferar. Även fotografering som med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är fullständigt harmlös kan vara försvarlig.

Begränsningar i yttrande- och informationsfriheten får, som nämnts ovan, endast göras med beaktande av vikten av vidaste möjliga yttrande- och informationsfrihet i bl.a. vetenskapliga och kulturella angelägenheter. Mot denna bakgrund anser regeringen i likhet med vad som anförs i promemorian att det vid bedömningen av om gärningen är försvarlig även bör kunna beaktas om fotograferingen utgör ett inslag i vetenskapligt arbete eller låter sig försvaras av konstnärliga hänsyn. I de allra flesta fall torde dock den enskildes intresse av skydd mot olovlig fotografering som sker i hemlighet på de angivna platserna väga tyngre än något av nämnda intressen. Utrymmet för att bedöma kränkande fotografering som sker i vetenskapligt eller kulturellt syfte som försvarlig torde därför vara mycket litet.

Regeringen föreslår följaktligen att från straffansvaret ska undantas en gärning som med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig.

Praxis

Svea hovrätt har i ett refererat avgörande (RH 2016:58) funnit att smygfilmningar som gjorts av en läkare i samband med undersökningar av unga skolpojkar i undersökningsrum vid vårdmottagning inte kunde anses falla inom bestämmelsens tillämpningsområde eftersom det bedömdes vara en alltför långtgående tolkning av bestämmelsens *annat liknande utrymme*. Det ska dock noteras att åtalet avsåg filmningen av medföljande föräldrar/vårdnadshavare samt annan vårdpersonal. Filmningen av pojkarna lagfördes såsom grovt utnyttjande av barn för sexuell posering. Domen överklagades av riksåklagaren (ÅM 2016/6353) men Högsta domstolen meddelade inte prövningstillstånd.

I Svea hovrätts dom den 28 februari 2022 (mål B 14346–21) dömdes en man som arbetade med massage och akupunktur för kränkande fotografering då han smygfotograferat en patient. Mannen hade dock sin mottagning i sin egen bostad. Åtalet avsåg att gärningen skett i en bostad och/eller annan liknande plats. Varken tingsrätten eller hovrätten avhandlade platsrekvisitet särskilt i sina domskäl.

I Uppsala tingsrätts dom den 21 oktober 2022 (mål B 2896-21) dömdes en man som arbetade som massör för kränkande fotografering då han i sitt arbete i samband med pågående massage fotograferat flertalet patienter. Aktuella massagerum var belägna bland annat på spahotell och sportanläggningar. Målet prövades aldrig i hovrätten.

Min bedömning

Till skillnad från hovrättens majoritet anser jag att ett rum som är avsett för undersökning, behandling, sjukvård eller massage m.m. är ett utrymme som har en liknande karaktär som de i lagtexten och i förarbetena angivna utrymmena. Ett sådant rum är ett utrymme till vilket inte vem som helst har tillträde och där en människa regelmässigt förväntas visa upp sin helt eller delvis nakna kropp för den personal som arbetar där. Precis som toaletter, omklädningsrum, provhytter, duschrum och bastu måste ett rum för fysiska behandlingar av olika slag anses vara ett utrymme där man kan förvänta sig en fredad sfär. Ett sådant rum måste, oavsett var detta är beläget, därför anses vara ett sådant utrymme som faller in

under begreppet "annat liknande utrymme" i bestämmelsen om kränkande fotografering. Genom hovrättens dom har enligt min mening begreppet "annat liknande utrymme" fått en alltför snäv och avgränsad tolkning. Att bestämmelsens straffbara utrymme ges en sådan snäv tolkning kan dels inte ligga i linje med lagstiftarens avsikt, dels inte stå i överensstämmelse med Europakonventionens (artikel 8) krav på rätt till respekt för privatlivet. Enligt min uppfattning bör Högsta domstolen således slå fast att ett rum avsett för kroppslig undersökning eller behandling faller in under rekvisitet annat liknande utrymme i 4 kap. 6 a § brottsbalken.

Som domstolarna funnit är det utrett att TÖ olovligen och i hemlighet fotograferat målsägandena på de tider och de platser som anges i åtalen. Han bör därför dömas även för femton fall av kränkande fotografering till en strängare påföljd än vad hovrätten bestämt.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum har i yttrande till riksåklagaren om att domen bör överklagas anfört bl.a. följande.

Enligt vår uppfattning är ett rum avsett för undersökning eller behandling på en vårdmottagning eller liknande inrättning som förutsätter viss avklädning ett sådant utrymme som har en liknande karaktär som de i lagtexten och förarbetena angivna exemplen. I rum av nu nämnda slag förväntas man att kunna klä av sig för att visa upp sin nakna kropp och man bör kunna förvänta sig en fredad sfär. Allmänheten har inte heller tillgång till utrymmet, varför det klart skiljer sig från exempelvis ett väntrum på en vårdinrättning. En bedömning av det slag som hovrättens majoritet nu gjort skulle leda till slutsatsen att inte heller andra behandlings- och/eller undersökningsrum omfattas, såsom t.ex. gynekologmottagningar, operationssalar och andra utrymmen där patienter befinner sig i oerhört utlämnande situationer. Att straffbestämmelsen får en sådan snäv tolkning kan inte ha ansetts vara i linje med lagstiftarens avsikt. Även med beaktande av den restriktiva tolkningen som ska göras av lagtexten bör nu aktuellt utrymme omfattas av begreppet *annat liknande utrymme* i lagens mening. Till detta kommer att lika fall inte behandlas lika. Om terapeuten haft sitt behandlingsrum i bostaden till skillnad från i nu aktuellt fall på en mottagning skulle det med den tolkning som görs i praxis lett till en fällande dom.

Det är vidare så att praxis i viss mån spretar vad gäller tillämpningen av rekvisitet *annat liknande utrymme*, varför det är av vikt för rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatsdispens).

Det föreligger inga bevissvårigheter då den åtalade vidgått de faktiska omständigheterna och målet lämpar sig därmed väl för prövning i Högsta domstolen.

Jag instämmer i Utvecklingscentrums uppfattning med följande tillägg.

Frågan om avgränsningen av straffansvaret för kränkande fotografering var föremål för omfattande diskussion inom ramen för det lagstiftningsarbete som föregick straffbestämmelsen. Diskussionen rörde bland annat förhållandet till grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Det var också regeringens uttalade avsikt att följa upp bestämmelsen om kränkande fotografering. Regeringen anförde därvid bl.a. följande (a. prop. s. 34)

Den bestämmelse som nu föreslås kriminaliserar ett beteende som i vissa avseenden varit straffritt. Utformningen av en sådan straffbestämmelse rymmer frågor om avgränsning av det straffbara området och avvägningar i förhållande till andra befogade intressen. Synen på vad som är accepterat i samhället förändras och utvecklas över tiden och det är viktigt att lagstiftningen fångar upp sådant beteende som över tid kan anses vara så klandervärt att det ska vara straffbelagt. Det finns också skäl att fortlöpande följa utvecklingen på området för att vara uppmärksam på om tillämpningen av lagstiftningen står i överensstämmelse med dess syfte. Vidare kan det finnas anledning att utvärdera om lagstiftningen är lämpligt avgränsad i fråga om de platser som omfattas av kriminaliseringen.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har på uppdrag av regeringen undersökt hur lagen fungerar i praktiken. Studien bygger på ärenden (anmälningar, förundersökningar och domar) som hanterats under 2016, liksom på intervjuer och kriminalstatistik.

Rapporten¹ visar att de flesta anmälningarna gäller bilder med naket innehåll och att brotten främst riktar sig mot flickor och kvinnor. En annan viktig slutsats är att vissa typer av gärningar är svåra att komma åt med hjälp av lagen på grund av dess utformning, praxis och begränsningar kopplade till IT-forensiska undersökningar.

Av rapporten framgår därvid att begreppet *annat liknande utrymme* tolkas restriktivt och att det är ovanligt med åtal och fällande domar avseende andra platser än de som uttryckligen anges i lagtext eller i de uttryckliga exemplen i förarbetena. Det anges särskilt att RH 2016:58 har haft betydelse för den restriktiva tillämpningen. I intervjuer med poliser och åklagare inom ramen för uppföljningen framkom betydande kritik kring den insnävring som skett av bestämmelsens tillämpningsområde efter RH-avgörandet och att många

¹ Rapport 2019:7 – *Kränkande fotografering – En uppföljning av lagens tillämpning*

uppfattar det som att utrymmet att utkräva straffansvar är mindre än vad lagstiftaren kan anses ha eftersträvat. Även Brå ställer sig frågan om det finns anledning att ifrågasätta om det verkligen är de mest klandervärda gärningarna som träffas av lagen utifrån dagens utformning av utrymmesrekvisitet och den praxis som etablerats. I praktiken är det endast på de specifika utpekade platserna som lagföring sker, vilket kanske är befogat men samtidigt innebär insnävningen att flera klandervärda gärningar inte omfattas av bestämmelsen om kränkande fotografering och möjligen inte heller av andra angränsande lagar (se s. 102 a rapport).

Mot bakgrund av hur lagstiftningen kommit att utformas och de överväganden som därvid gjordes, bl.a. i förhållande till grundlagarna, samt med hänsyn till vad som framkommit vid den uppföljning som därefter gjorts av Brå är det enligt min uppfattning av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör vilka utrymmen som ska omfattas av det straffrättsliga skyddet.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum

Norrorts åklagarkammare i Stockholm (AM-61442-25)

Kammaråklagaren Erica Arborelius